№ 87 ՇԱԲԱԹ ՕԳՈՍՏՈՍԻ 4 **1890** ՇԱԲԱԹ ՕԳՈՍՏՈՍԻ 4 № 87

ՏԱՍՆ ԵՒ ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարուանը 6 րուբ. Առանձին համարները 7 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրւում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ». կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերից).

Յայտարարութիւն ընդունւում է ամեն լեզւով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Հայ ուսուցիչը. Նամակ Նոր-Բայազէտից. Նամակ Ալէքսանդրոպոլից. Նամակ Հին-Նախիջևանից. Նամակ Մօսկվայից. Նամակ Ղուբայից. Նամակ Գօրիսից. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Արտաքին լուրեր.—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՏԵՂԵԿԱՑՈՅՑ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Նամակներ Թիւրքաց Հայաստանից.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅ ՈՒՍՈՒՑԻՉԸ

Այսօր մեր գործիչների մէջ, մամուլի և գրականութեան մշակներից յետոյ, մեր հասարակական տխուր կեանքի վերածնութեան գործում առաջին տեղը բռնում է մեր հայ ուսուցիչը: Ոչ միայն մեր երկրի յետ ընկած, խուլ անկիւններում, այլ նոյն իսկ գաւառական շատ կենտրոններում, ուր դեռ նոր են մուտք գործում մեր հասարակութիւնը դէպի ինքնաճանաչութիւնն ու գիտակցութիւնը հրաւիրող մեր մամուլի թարմ և նոր գաղափարները, հայ ուսուցիչն է, որ առաջին անգամ արձագանք է տալիս այդ կենդանաբար ձայնին: Ներկայ կեանքի դառն և ձախողակ հանգամանքների մէջ, անպաշտպան և բոլորովին անապահով, երկնքի թռչունի պէս ապրող հայ ուսուցիչը,—միակն է, որ դեռ ընդունակ է ոգևորվելու բարձր գաղափարներով, և իր վառվռուն հոգով կենդանութեան շունչ է տալիս մեր գաւառական կեանքի մեռելութեանը:

Ասում են, որ ուսուցիչը ուսումնարանի հոգին է. այդ ճշմարիտ է: Գաւառներում, գոնէ մեր կեանքի նկատմամբ, ուսուցիչն է և հասարակութեան հոգին: Այսօր՝ մեր գաւառական երիտասարդութեանը ազնուութեան իդէալներ տուող, հասարակութեան մէջ գիտակցական ինքնօգնութեան, մարդասիրութեան և բարեգործութեան ջատագով ու նախաձեռնողը՝ հայ ուսուցիչն է: Մեր գաւառական տխուր կեանքում ամեն մի քիչ թէ շատ մխիթարական երևոյթ՝ հայ ուսուցչի ջերմ մասնակցութեան և համակրութեան արդիւնքն է: Հարցրէք, քննեցէք և կը հաւատաք:

Եւ չը մոռանաք, որ այդ բոլոր բարիքներին նա հասնում է իր կեանքի գնով, հասարակութեան ապագային և նրա վերակենդանութեան «մատաղ» անելով իր կեանքը: Կարծում էք, թէ միայն հացի խնդիրն է, որ մարդուն ստիպում է միշտ այս կամ այն գործին կպչել, այս կամ այն գաղափարը սիրել:

Ոչ միշտ. «միմիայն հացով չէ ապրում մարդս»: Կան տարիներ, կայ հասակ, երբ սիրտը գաղափարներով է կերակրվում, զգացմունքով շնչում: Կարելի է չը հաւատաք սրան, կարելի է մտածէք, որ իդէալիստներ վաղուց էլ չը կան աշխարհում, բայց ինչ ուզում էք ասէք, մենք գոնէ չենք կարող համաձայնվել ձեզ հետ. մենք դեռ էլի հաւատում ենք մեր խօսքերին:

Այդ ոգևորված, բայց թշուառ սկիզբն է ունեցել և մեր շատ ուսուցիչների վիճակի պատմութիւնը: Շատ տարիներ են անցել, երիտասարդական գեղեցիկ և առողջ տարիներ, որոնց նմանը էլ չեն կրկնվում: Սրտի և հոգու զուարթութիւնն ու թարմութիւնը կորել ու թաղվել են անցած ու գնացած օրերի հետ. առողջ մարմնից մնացել է միայն մի այլանդակված մարմին, ներսից՝ մաշված թոքերով, դրսից՝ դուրս ընկած ոսկորներով: Եւ այդ բոլոր զրկանքն ու նահատակութիւնը ուսուցիչը ստանում է իբրև վարձ ու պսակ իր սրտի ոգևորութեան, իր անձնուէր աշխատանքի համար: Եւ այդ ումից, գիտէք.—հասարակութիւնից, հէնց նրանցից, որոնց համար նա չը խնայեց իր կեանքը: Ում յայտնի չէ, որ մինչև վերջին ժամանակները հայ ուսուցիչը շատ աննախանձելի օրեր է քաշել զանազան ազգ-հոգաբարձուների ձեռքին, լինելով միշտ ճնշված ու անտեսապէս կախված, զուրկ մարդկային ազատ զգացմունքից ու համոզմունքից: Արհամարհանքն ու սառն անտարբերութիւնն են եղել նրա դառն աշխատանքի վարձը. և նա այդ տարել է նահատակի համբերութեամբ, յուսալով մէկ օր լաւ օր տեսնել:

Երևակայեցէք. մի ուսուցիչ, որ 20—24 դաս է տալիս թւաբանութիւնից, բնական պատմութիւնից, գծագրութիւնից և գեղագրութիւնից, որ քիչ աշխատանք չէ մի ուսուցչի համար, մանաւանդ առաջին երկու առարկայով պարապելիս և եթէ մի քանի տարի շարունակ պարապել է,—պիտի ստանայ, ինչպէս ասենք, ամաչում ենք ասելուց՝ 200—240 րուբլի, իսկ ամենաշատը՝ 300—360 րուբլի: Եւ խեղճ ուսուցիչը պարտաւորվում է ապրել այդ չնչին ռոճկով:

Այս յուսահատութեան րօպէին, քաղցր պարտք ենք համարում ջերմ շնորհակալութիւն յայտնել «Մշակին», որը, ինչպէս միշտ, նոյնպէս և այս անգամ, չտապեց յայտնել իր ցաւակցութիւնը հայ ուսուցչի տխուր ու աննախանձելի վիճակին: Դա մեծ մխիթարութիւն է հայ ուսուցչի կոտրած սրտի համար:

Հայ ուսուցիչ

ՆԱՄԱԿ ՆՈՐ-ԲԱՅԱԶԷՏԻՑ

—

Յուլիսի 15-ին

Նոր-Բայազէտից ոչ հեռու գտնվող Դալիղարդաշ գիւղը ունի 300 տնից աւելի և ունի երկու եկեղեցի: Ժողովուրդը շատ վաղուց է երկու կուսակցութեան է բաժանված. այս կուսակցութիւնները շատ վնասներ բերեցին մեր ժողովրդի գլխին և նա չէ խրատվում: Ամեն օր կռիւ ու ատելութիւն. մէկ կուսակցութեան պատկանողը չէր թոյլ տալիս իրան մտնել միւս կողմի պատկանողի տուն, կամ մասնակցել նրա մի որ և իցէ ուրախութեանը ու մխիթարել նրան սգի մէջ եղած ժամանակը: Այսպէս միութիւնն ու համերաշխութիւնը հեռացած՝ ատելութեամբ բոլորը լցված են: Ունենք գիւղում երեք քահանայ, որոնք խրատ պէտք է տային ժողովրդին: Հոգևոր իշխանութեան հրամանով Նոր-Բայազէտում եղող երևանցի Վահան քահանան ամսիս 15-ին բախտ բերեց մեր ժողովրդին, մեր գործակալի հետն եկաւ մեր գիւղը, Դալիղարդաշ, կուսակցութիւնների առաջն առնելու, խրատելու ժողովրդին և իր պարտքերը ճանաչելու: Կային Երևանից երկու ուսուցիչներ և Նոր-Բայազէտից երեք պատուաւոր մարդիկ: Ս. պատարագ մատուցվեց. ժողովուրդը լի էր եկեղեցում և սպասում էր քարոզի: Ս. պատարագի վերջում հայր Վահանը քարոզ խօսեց, ժողովուրդը ուշի ուշով լսում էր: Նա բացատրեց միութեան, ուսման ու գիտութեան օգուտները, անմիութեան ու տգիտութեան տնաւեր վնասները. նա հասկացրեց Ս. Էջմիածնի վսեմ նշանակութիւնը և հայ ազգի պարտականութիւնը դէպի սրբավայրը: Բայց բռնի պահանջմունքների դէմ նա հակառակում է: Տէր հայրը առաջարկեց ուսումնարան բացանել և խոստացաւ, որ եթէ ժողովուրդը ուսումնարան բաց կանէ՝ սրբազան առաջնորդը կը բարեհաճի 4—5 գրչագիր աւետարաններ, որ 30 տարի է կարծեմ գտնվում է Նոր-Բայազէտի եկեղեցում, Դալիղարդաշ գիւղին վերադարձնել և նրանց արդիւնքով կը պահպանվի ուսումնարանը: Ժողովուրդը ուրախ սրտով տուեց խօսք ու պանիրը և սկսեց կազմել համախօսական թերթ՝ ընտրողական հոգաբարձուներ ընտրելու: Հարիւրաւոր մանուկներ անուսում են մնում, նրանց բնածին ընդունակութիւնը փչանում է և նրանք անբաղդ են ապրում:

Գեղարքունեաց գաւառում ոչ մի եկեղեցական ուսումնարան մինչև այսօր դեռ չը կայ. 2 կամ 3 արքունի տարրական ուսումնարաններ են բացված: Ժողովուրդը խիստ նահապետական դրութեան մէջն է հիմա. նա չունի ոչ արթուն հովիւներ և ոչ հասկացող ու մտածող հարուստ մարդիկ, որպէս զի սթափվի իր մեռելութիւնից:

Գաւառիս ցանքերը առաջ շատ վատ էին՝ կարճ, գետնին կպած. հիմա շարունակ անձրևներից բաւական երկարացած են ու հասկեր են բռնել. հիմա յոյս են խոստանում խեղճ գիւղացուն: Գարու ցանքերը մի քանի տեղ հասել են. հունձը մօտ է: Երեք օր է շարունակ գալիս է անձրև. այսուհետև կարող է վնասել:

Գինեանները գիւղերում վնաս են բերում հասարակութեանը, և ցաւում ենք, որ տանուտէրերը հոգս չեն անում կամ գոնէ աղքատ դասակարգին արգելք դնում գինետունը մտնելու, որպէս զի իրանց ընտանիքի օրական հացը գինու վրա չը ծախսեն:

Այս տարի ազատ ենք հիւանդութեան ցաւերից: Մեզանում կան այնպիսի ծերունիներ, մօտ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԹԻՒՐՔԱՑ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՑ

XXVII

188… ապրիլ, 20 Էրզրում

Բարեկամ.

Վանից քեզ գրած մի նամակի մէջ խօսելով Վասպուրականի բուսականութեան մասին, ասել եմ թէ «բուսականութիւնը խիստ հարուստ է Վասպուրականում»… յետոյ գրել եմ քեզ պտուղների, արմտիքի, բանջարեղէնների մասին և յիշել եմ մի քանի ծաղիկների անունները: Այդ անուններից այժմ հաւաքել եմ մօտ 300 հատ, և այս նամակովս ես քեզ մի փոքր դրանց մասին կը գրեմ: Թէ Վասպուրականը, թէ Բինկօլի լեռնաշղթան, Տօրոսի լեռները, Էրզրումի դաշտը… մի խօսքով ամբողջ Թիւրքահայաստանի դաշտերը և լեռներն այնքան բազմատեսակ, այնքան հարուստ բուսականութիւն ունեն, որ մարդ շատ անգամ շւարում է նրանց բազմութեան մէջ: Թիւրքահայաստանում ծաղիկների և բոյսերի հարուստ տեղերն են 1) Վասպուրականի դաշտը, 2) նրանից ոչ հեռու Քեշիշ-գէօլի եզերքները. 3) Բերկրիի մօտ՝ Աբաղայի դաշտը. 4) Էրզրումի դաշտը. 5) Մշոյ դաշտը և Վարագայ, Տօրոսի, Տումլի, Փալան-Թէօքէնի, Սասնոյ ու Բիւրակնեան լեռները: Այդ տեղերում առատութեամբ և խումբ խումբ բուսնում են ուսին տեղերում (անջուր տեղ) կարմիր և դեղին անթառամը, դեղին, կապոյտ և կարմիր մեղրածծուկ, մաճիկ, գետնի վարդ, բաբբուզակ, Վանայ չայ*), սոխուկ, վիշապուկ, չերեփուկ, խխարուկ, մրջնածաղիկ, ծոթրին, սուր, աղբրանց արիւն, լիշու անթառամ, լերան կակաչներ, քըքոռոջ… Ջրարբի տեղերում՝ ձնծաղիկ, խաբբուկ, ապրեմ-չապրեմ, թութեռնիկ, բանջար, տուղտ, բարդի-սաքախ, կապոյտ ծաղիկ, լեպլեբուկ, կաղիֆէ, սուսամ, աման-կոտրուկ, թագկալ, ինձ մի մոռնալ, վայրի աստղիկ, խընձորիկ, չերեփուկ, սիւթմա կակաչ, նեվրուզ, լալա, ջրի կոտեմ, փեղոչ, ցինկ և այլն, իսկ ամեն տեսակ բլուրների վրա, դաշտերում և հովիտներում առատօրէն սփռված են հետևեալ ծաղիկները, որոնք այնքան քաղցրահնչիւն անուններ ունեն. օրինակ քեզ մի քանի անուններ.—գիներբուկ, աստեղունք, ձնաբեր, պուտ, մատուտիկ, եղրնծաղիկ, սումբուլ, ծափկոտրուկ, ծափ, նաֆաֆ, զարաֆիլ, ուէհան, աւզեր, կաթնուկ, մամխոպոպ, կոճղեղ, ծափծիլ, ծլուան, խորոտ-մորոտ, ծարուրիկ, թորթ, սուտ վարդ, մեղրիկ, թուխմար, զօզմէր, բարձնակ և այլն…

Բոյսերից յետոյ գալիս են ծառերը: Ամբողջ Թիւրքաց Հայաստանում չը կան լեռներ, որոնք ծածկված չը լինեն տեղ տեղ պրակներով և անտառներով:

Այդ մասին առջևս ունեմ մի քանի սալնամէներ (տարեգրութիւն) երեմներ, ուր գրված են վիլայէթների անտառների մասին տեղեկութիւններ. այդ վիլայէթների մէջ անտառներով նշանաւորներն են 1) Տրապիզոնը, 2) Էրզրում և 3) Վան:

Քաղելով այդ սալնամէներից, հաղորդում եմ համառօտ տեղեկութիւններ:

1) Տրապիզոն: Վիլայէթի Տրապիզոն սանջաքում, ծովից 3—18 ժամ հեռաւորութեամբ սփռված է 3,024,000 դէօնում անտառ (2,688 քառակուսի վերստ) որի մէջ կան եղևնի, թեղօշ, նշդարի, ջրասէր կաղնի, շիմշիր, կաղնի, կուենի, շագանակի և այլ ծառեր: Լազիստանի սանջաքում կայ 1,052 ք. վերստ տարածութեամբ անտառ՝ ծովից 1—6 ժամ հեռաւորութեամբ և ունի կնձենի, կուենի, շագանակի, կակղի, նշդարի, եղևնի, ջրասէր կաղնի, շիմշիրի և այլ ծառեր: Միւս երկու սանջաքներում հաշւած է շուրջ 450 ք. վերստ տարածութեամբ կաղնի, եղևնի, կուենի, բարդի և կաղամախի (սօս) անտառ: Ընդամենը Տրապիզոնի վիլայէթում 6.000,000 դէօնում, այսինքն շուրջ 5360 քառակուսի վերստ:

2) Էրզրում: Այս վիլայէթի Էրզրումի սանջաքում, Օվա, Բասէն, Թորթում, Խնուս, Քղի, Դերջան և Քիսկիմ քազաներում հաշւում են 487,085 դէօնում (433 ք. վ.) անտառ: Աւելորդ կը լինէր մի առ մի ասել թէ որ գիւղերի մօտ հանդիպում են այդ անտառները, որոնք լի են մանր ու մեծ եղևնիներով, կաղնի, մանր կաղամախ, գիհի, կնձենի, հացի և այլ ծառերով: Խնուսում անտառ աննշան է և նրա փայտը հազիւ բաւականացնում է տեղական պիտոյքներին: Թորթումում, ուր անտառը 312 ք. վերստ է, տնկված անտառ է: Այս անտառի փայտերից արտահանում են Էրզրում, Ալաշկերտ, Արճէշ և Վան: Բայբուրտի սանջաքում սփռված է նոյն ծառերով անտառներից շուրջ 615 ք. վերստ տարածութեամբ անտառ Ճորոխի աջ և ձախ ափերի վրա և զանազան լեռներում ու գիւղերի շրջակայքում: Սպիրի անտառները բուսած են այնպէս անմատչելի բարձրութիւնների վրա, որ տեղացիք շատ քիչ օգտվում են նրանցից. Շէյրան սանջաքի անտառներից արտադրում են ածուխների զանազան ամենաընտիր տեսակներ:

Երզնկայի 13 տեղի անտառները հաշուած են 200 ք. վերստ կաղնի և եղևնի. իսկ Բայազիտի սանջաքում, Բայազիտի, Դիատինի, Կարա-Քիլիսէի և Ալաշկերտի մէջ տնկված են կաղամախի անտառներ: Ամբողջ Էրզրումի վիլայէթում հաշւած է 1,187,085 դէօնում անտառ, որն անում է ռուսական 1,047 քառ. վերստ:

3) Վան: Այստեղ Կավաշ, Վան, Շատախ և Մոկս քազաներում սփռված է 152 ք. վերստ կաղնիի անտառ՝ աւելի Կարճկանում. Շատախում անտառը սակաւ է. իւրաքանչիւր անտառն այս կողմերում 3—4 ժամ երկարութիւն և 1—2 ժամ լայնութիւն միայն ունի:

Միւս վիլայէթներում անտառների չափերը դեռ յայտնի չեն, բայց գտնվում են Դերսիմի վիլայէթի՝ Մազկերտ սանջաքում, Հէքեարիի՝ Գեվէռ սանջաքում և Բիթլիզի՝ Մուշ սանջաքում. ծառերըն առհասարակ կաղնի, կաղամախ և ընկուզենիներ են: Վերջիններս սկսել են վերջանալ, որովհետև Եւրոպայից ընկուզենիներ կտրողները այլ ևս վերջացնում են իրանց գործը և չեն թողնում մնալու մի ընկուզենի իսկ:

Այսպէս ուրեմն ձեռքիս տակ եղած աղբիւրնե-

*) Ակոսի քարի, Ջրմ-դըփ մաղարայի և այլ բլրակների վրա բուսնում է կապոյտ ծաղիկով և երկար ու բարակ տերևներով մի ծաղիկ, որի տերևները չորացնում և փանեցիք չայ են շինում նրանից:

90—100 տարեկան, որոնք երբէք չեն էլ խմացել՝ ցաւն ինչ է, և հիմա, կարծես դեռ երիտասարդ են իրանց արագ քայլերով, դէմքի կարմրութեամբ և աշխատութեամբ: Գերանդին դաշտ գնալու և աշխատելու մէջ շատ ժիր է և շատ անգամ ծիծաղում է իր որդու ծուլութեան վրա:

Գ. Շ.

ՆԱՄԱԿ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐՕՊՕԼԻՑ

Յուլիսի 25-ին

Ուրախութեամբ կարող ենք յայտնել, որ վերջին ժամանակներումս մեր հասարակական կեանքի մէջ նկատւում են գեղեցիկ երևոյթներ: Ամսիս 22-ին, կիրակի օրը, տեղիս հայոց ս. փրկիչ եկեղեցու ուսումնարանի դահլիճում ժողով կար: Ժողովի նպատակն էր ընտրել նոր հոգաբարձութիւն ս. Աստուածածնի եկեղեցու և «աղքատանոցի» համար: Ժողովին նախագահում էր հայր Գարեգին Սաթունեան: Յարգելի նախագահը համառօտ կերպով յայտնեց թէ որքան պատասխանատու պարտականութիւն կայ հոգաբարձուների վրա, որոնց յանձնւում են եկեղեցու և աղքատանոցի գոյքը և նրանց խնամքութիւնից է կախուած եկեղեցու նիւթական վիճակի լաւ լինելը: Ընտրվեցան աղքատանոցի հոգաբարձուներ. Պ.պ. Պետրոս Քեչիչեան, Աբրահամ Ծաղիկեան և Գէորգ Ամիրեան: Այս անգամ ընտրութիւնը կարելի է ասել, որ իրաւ աջող եղաւ և ընտրելի անձինք արժանի են իրանց վրա ունեցած վստահութեան: Սաթունեան վարդապետը, տեսնելով որ ժողովուրդը փափագում է ունենալ «Կովկ. հայոց Բարեգործ ընկ.» ճիւղը, վճռեց բանալ ճիւղը և նոյն րոպէին ստորագրվեցան 35 անդամներ, վճարելով անմիջապէս և անդամավճարը: Նրանցից յետոյ գրվեցան և շատերը, այնպէս որ յոյս կայ որ մինչև 100 կամ 150-ի հասնի անդամների թիւը:

Հայր Սաթունեան մտադիր է շուտով բանալ հասարակաց «գրադարան-ընթերցարան», աչքի առաջ ունենալով, որ շատ տարիներ է արդէն որ փակւած կար հասարակ գրադարան-ընթերցարան և այդ պահանջը իրաւ շատ զգալի էր: Թէ որքան անհրաժեշտ է մեր քաղաքի հասարակութեան համար ընթերցարանը,—այդ մասին արդէն մենք առիթ ենք ունեցել գրելու: Եւ իրաւ, ուր պէտք է գնայ մարդ, որ փոքր ի շատէ ազատ ժամանակ անցկացնէ: Հարուստ դասը գնում է կլուբ և այլ տեղ, ուր ամբողջ օրը կամ գիշերը անց է կացնում «կանաչ սեղանի» մօտ և այդ նրան շատ թանգ է նստում: Միջին դասի մարդիկ գնում են «ղաֆէաները» նրանց ծխով խեղդւած, ապականւած օդի մէջ ծխում են պապիրոս կամ «թամբաքու» և խմում են «ղաֆէն», մի և նոյն ժամանակ զուրկ չեն մնում «նարդու» և «տամա» ասված խաղերից. աւելի ստոր դասը լցւում է գինետների և «տրակտիրների» խորշերը և վայրենաբար դատարկում է առանց այն էլ իր դատարկ գրպանը: Ուրիշ տեղ չը կայ, ուր պէտք է գնան մեզ մօտ պատանիներ և երիտասարդներ, որոնք կամ վաճառականների գործակատարներ են, կամ արհեստաւորների բանւորներ. Նրանք ազատ ժամանակներում թափառում են փողոցներում: Փողոցն ինչ պէտք է սովորեցնէ այդ ողորմելիներին: Եւ ահա կը տեսնես այսօրվայ խոհեմ պատանին, վատ ընկերների շրջանն ընկնելով, վաղը կը դառնայ «կինտօ»: Ուրիշ հնար չը կայ. կեանքը և վատ ընկերութիւնը դէպի կորուստն են տանում և քանի քանի բանտարկեալներ խոստովանվում են, որ վատ ընկերների և վատ շրջանի պատճառով ընկան անբարոյականութեան ճահիճը, որ նրանց հասցնում է Սիբիր:

Ահա այդ պատճառով պէտք է և անհրաժեշտ է ուշադրութիւն դարձնել «հասարակաց գրադարան-ընթերցարանի» շուտով բացվելու վրա, աչքի առաջ ունենալով ժողովրդի բարոյական ծարաւը: Թող մեր յարգելի հասարակութիւնը փոյթ ունենայ իր զաւակներին բարոյականութեան մէջ պահելու. բաւական չէ որդիք ունենալ, այլ պէտք է նրանց պահել, դաստիարակել: Եթէ ուսումնարանը պէտք է մանուկների համար, նոյնպէս պէտք է և անհրաժեշտ է, որ պատանին ուսումնարանից դուրս գալուց յետոյ գտնի իր բարոյական տեղը և այդ մենք կը տեսնենք հասարակաց «Գրադարան-ընթերցարանի» մէջ:

Լիայոյս ենք, որ հասարակութիւնը կաջակցէ այդ բարի ձեռնարկութիւններին:

Շիրակեցի

ՆԱՄԱԿ ՀԻՆ-ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻՑ

Յուլիսի 21-ին

Ո՞ւմ յայտնի չէ, որ Հին-Նախիջևանը, որպէս գաւառական քաղաք, Անդրկովկասի գրեթէ բոլոր նոյնանման քաղաքներից յետ է ընկած, թէ մտաւորապէս և թէ տնտեսապէս: Իսկ մի քաղաք կամ գիւղ, որ տնտեսապէս զարգացած չէ, պարզ է, որ հարուստ չէ կարող կոչվել երբէք: Հետևաբար վատթար տնտեսութեան, բնակիչների անապահով, չքաւոր դրութեան պատճառով գոյանում է բազմաթիւ պրօլետարիատ: Եւ ահա պրօլետարիատի (նեղ մտքով միայն) աղքատ դասի մասին է, որ մենք ցանկանում ենք գրել: Ո՞վ մեզանից չը գիտէ, որ մեր քաղաքում կան բազմաթիւ հայ ընտանիքներ, որ վերջին ծայր չքաւորութեան մէջ են ապրում և հացի քարշ են տալիս իրանց սև ու թշուառ օրերը, սակայն մենք մի բան անում ենք նրանց համար,—ոչ: Ինչ է պատճառը, որ մենք ոչինչ դրական օգնութիւն չենք հասցնում այդ դժբաղդներին,—ուրիշ ոչինչ, եթէ ոչ խորին անտարբերութիւն և սառնասրտութիւն: Մեր դևիզը, մեր բնաւորութեան յատկանիշն են այս երեք բառերը՝ «իւրաքանչիւրն իր համար»: «Եսս»-ից դուրս աւելի ոչ ոքի չենք կամենում ճանաչել: Մենք մեր գլուխը պահում ենք, թող ուրիշներն էլ իրանց գլուխը պահեն, ջանները դուրս գայ». մեզ ինչ փոյթ, որ դժբաղդները քաղցած և հիւանդ են, մեզ ինչ, որ նրանք նստած են իրանց բներում, կամ ուրիշների տների գոմերում «ջուր են դառնում», կարօտ են մնում մեր հացի փշրանքին: Մենք տուն ունենք, կուշտ ենք միշտ, առողջ ենք, բաղդաւոր ենք,—էլ ինչ պէտք է մեզ. այսպէս է մտածում ունեոր և հարուստ հին-նախիջևանցին:

Բայց արդեօք այսպէս պիտի մտածէ իւրաքանչիւր մարդ,—չենք կարծում. և մինչև սոյն օրինակ մտածելու եղանակը—յանցանք չէ: Խօսել մենք գիտենք յաճախ, իսկ գործել գրեթէ երբէք: Ցնեանալ բարեպաշտ, տեղն ընկած ժամանակ հայրենասէր անգամ,—այդ հեշտ է. բայց մեր մտածմունքները, առօրեայ գործերը մատնում են մեզ, երևան են հանում մեր կեղծութիւնը, ոչնչութիւնը: Երբ մենք չենք կամենում մեր քաղաքում գտնվող մեր չքաւոր եղբայրներին օգնել նիւթապէս, նրանց, որոնք ամենայն օր մեր աչքերի առաջն են միխիթարել բարոյապէս,—ապա ինչ կանենք մեր հեռաւոր հայրենակիցներին, երբ նրանք դատապարտված կը լինեն նոյն և առաւել սարսափելի վիճակին: Մենք կոչվում ենք քրիստոնեայ, իսկ քրիստոնէութիւն կամ բարեգործութիւն միանշանակ բառեր են, հաւասար գաղափարներ: Այդ տեսակ վարմունք, անտարբեր դիրք դէպի չունևոր մեր հայրենակիցները ու քաղաքացիները բնաւ քրիստոնէութեան՝ մարդասիրութեան օրէնքին հակառակ է, և այդ տեսակ սառն յարաբերութիւն ոչ միայն ներելի չէ, այլ և ամօթալի: Մենք ունենք տասնեակ գերդաստաններ, որոնք օրական հացից անգամ զուրկ են,—ահա սրանց ձեռք պիտի կարկառել. էլ չենք խօսում թուրքերի մասին, որոնցից աւելի շատ կը գտնեն աղքատ մարդիկ, բայց թող նրանք ևս աշխատեն օգնելու իրանց ազգակիցներին: Առաջ մենք մեր ցաւերին դարման տանենք, ապա օտարազգիների. թուրքերը տեսնելով այդ, կը հետևեն մեր օրինակին: Մենք չենք համարձակվում առաջարկել մեր քաղաքացիներին հիմնել աղքատանոց,—այդ մի հրէշաւոր միտք և անիրագործելի առաջարկութիւն կը լինէր: Իսկ միթէ հնարաւոր չէ մի քանի երիտասարդներից կազմել մի տեսակ «աղքատների հոգատար ընկերութիւն», որը տարէնը մի կամ երկու անգամ հանգանակութիւն անէր չքաւորների կեանքը պահպանելու համար: Աւելի լաւ կը լինէր, որ ընկերութիւնը ունենար մշտական անդամներ և որոշ անդամավճար: Տարեկան քանի տասնեակ րուբլիներ կորցնում ենք քէֆերի, թղթախաղի մէջ, գէթ մի քանի րուբլի աւրէնը յատկացնէինք չունևորների համար. առաջինը՝ մի բարի գործ կատարած կը լինէինք, երկրորդ՝ մեր սուրբ, եղբայրական պարտքը կը լրացնէինք: Անձնազոհութիւն չէ տարեկան մի քանի րուբլի նուիրել բարի նպատակի համար: Եթէ մեր մէջ տակաւին չեն մեռած բոլոր մարդկային նուիրական զգացմունքները, մենք կը ցոյց տանք այդ և կը գործենք եռանդով ու սիրով «աղքատների հոգատար ընկերութեան» գաղափարը իրագործելու համար:

Ե.

ՆԱՄԱԿ ՄՕՍԿՎԱՅԻՑ

Յուլիսի 22-ին

Քանի մի օր առաջ այստեղից հեռացաւ Սր. Էջմիածնի Գէորգեան ճեմարանի ուսուցիչ, Լևոն Խոջայեան, որը եկել էր այստեղ, ինչպէս խմացանք, Վեհափառի հրամանով ֆիզիկական սենեակի համար գործիքներ գնելու: Ամեն մի կարգաւորեալ ուսումնարան, ուր ֆիզիկան ընդունված է իբրև աւանդելի առարկայ, պէտք է ունենայ մի փոքր ի շատէ լրացած ֆիզիկական սենեակ, այսինքն՝ ֆիզիկայի դասաւանդութեան համար անհրաժեշտ գործիքների մի ժողովածու: Ֆիզիկան փորձնական առարկայ է. նրա ճշմարտութիւնները ստացվել են փորձերից և հեշտութեամբ են ըմբռնվում մի և նոյն փորձերից. ուրեմն ֆիզիկայի դասերի միջոցին որքան յաճախ գործածվեն գործիքներ, այսինքն՝ աչակերտներին փորձերով պարզվեն աւանդելի ճշմարտութիւնները, այնքան աւելի մեծ աջողութիւն կարելի է ունենալ. իսկ առանց փորձերի աշակերտներին փորձնական ֆիզիկա աւանդելը շատ դժուար է, որ չասենք անկարելի է: Ուրախալի է ուրեմն, որ ճեմարանի վարչութիւնը աշխատաւոր և եռանդուն ուսուցչի շնորհով արդէն ուշադրութիւն է դարձրել ուսման այդ կարևոր պիտոյքի վրա:

Պէտք է խոստովանված, որ Գէորգեան ճեմարանը ֆիզիկական սենեակի կողմից բաւական աղքատ դրութեան մէջ է, եթէ միայն ֆիզիկական սենեակի անունը կարելի է տալ մի քանի տասնեակ քանդված, քայքայված գործիքների ժողովածուին: Իսկապէս ճեմարանի համար նորից պէտք է կազմել ֆիզիկական սենեակ. դրա համար կարիք չը կայ միանգամից մեծ գումար զոհել, բաւական է եթէ տարուց տարի մի որոշ գումար նուիրվի այդ բանին. և ահա մի քանի տարուց յետոյ ճեմարանը կունենայ փոքր ի շատէ հարուստ, կարգաւորեալ ֆիզիկական մի սենեակ:

Ոչ պակաս ուրախալի է և այն, որ հասարակութեան մէջ երևան են գալիս անձինք, որոնք չեն խնայում իրանց լուման նոյն նպատակով գործադրելու: Ինչպէս մեզ յայտնի է, յարգելի Ժամհարեան եղբայրները յիշեալ ուսուցիչ Լևոն Խոջայեանի առաջարկութեամբ նուիրել են Գէորգեան ճեմարանի ֆիզիկական սենեակին՝ բաւական մեծ արժէք ունեցող մի գործիք:

...րից երևում է, որ բացի Վանի, Դիարբէքի և միւս վիլայէթներից, միմիայն Էրզրումը և Տրապիզոնն ունի 6,000,000 դէծնում (5360 ք. վ.) անտառ, որը կտրատում և տեղափոխւում են Անաքօլի, Եւրոպա, տեղական քաղաքներում, Տրապիզոնի և Շէյրանի կողմերում շինում են ածուխ և բանեցնում են շէնքերի. սակայն այնչափ քիչ հոգ է տարվում այդ անտառների վրա, այնչափ անգթութեամբ ոչնչացնում են ծառերը, որ գուցէ մի քանի տարուց յետոյ փոքրիկ անտառներ ունեցող սանջաքները զրկվեն բոլորովին անտառներից:

Էրզրումի և Տրապիզոնի սալնամէներում գտնվում են մի քանի հետաքրքիր ստատիստիկական տեղեկութիւններ ևս, որոնցից երկուսը կարող են քեզ հետաքրքրել: Դրանք են Էրզրումի վիլայէթի ջրաղացների թիւը և Տրապիզոնի ու Վանի վիլայէթների շինած շօսէով ճանապարհների ցուցակը: Աւելորդ չեմ համարում տալ այդ երկու ստատիստիկանները:

Էրզրումի վիլայէթում հաշւած է. 1,038 ջրաղաց, որոնք գտնվում են հետևեալ քաղաքներում: Էրզրումում—49 ջրաղաց. Խնուսում՝ 78, Բայբուրտում՝ 171, Օվա՝ 227, Բասէն՝ 126, Թորթում՝ 134, Քղի՝ 288, Դերջան՝ 136, Սպեր՝ 178, Քղկիթ՝ 55, Շէյրան՝ 63, Երզնկա՝ 120, Կամախ՝ 10, Րիֆահ՝ 20, Կուրու-չայ՝ 15: Բայազիտի սանջաքում—Բայազիտ՝ չը կայ, Դիադին՝ չը կայ, Կարա-Քիլիսէ՝ 30, Ալաշկերտ՝ 49, Էնտաք՝ չը կայ: Այս հաշւով Էրզրումում մէկ ջրաղացը ընկնում է 1,37 գիւղի և 52 տան. Բաբերտում՝ 47 տան մէկ ջրաղաց, Երզնկայում 114 տան և Բայազիտում՝ 106 տան—5,30 գիւղին՝ մի ջրաղաց:

Հաղորդակցութեան ճանապարհները Թիւրքաց Հայաստանում շատ քիչ են և եղածներն էլ կամ կիսատ կամ այնպէս քարուքանդ ու թողած աննորոգելի, որ մարդ կարծում է թէ այդ կողմերում խկլի ճանապարհ էլ չէ շինված: Այնու ամենայնիւ այդ մի անգամ ընդ միշտ պաշտօնապէս ճանաչված ճանապարհների վրա միշտ կը հանդիպես մի քանի ի ն ժ է ն ե ր կոչվողների, որոնք ս ո ւ ա ր ի ն ե ր ի օգնութեամբ մարակի առջեն են առնում շրջակայ քրիստոնեայ գիւղացիներին և անդադար «նորոգում են» ճանապարհները—տարին ոչ աւելի քան $1/2$ վերստ տեղ, որը ձմեռվայ անձրևներից նորից փչանում է... Այս մի և նոյն տեղերի պարբերական նորոգումները ապրեցնում են մի քանի թիւրք աղաների, որոնք կապալով են վերցնում ճանապարհները նորոգելու գործը, ձրիապէս բանեցնում են քրիստոնեայ գիւղացիներին և ճանապարհներն այնպէս անշնորհ, այնպէս անհաստատ են շինում (ի հարկէ դիտմամբ շատ անգամ) որ ամեն գարնան ժամանակ յաճախ անց ու դարձը խափանվում է, որովհետև նոր ճանապարհի վրա դիզած ցեխի և քարերի կոյտերը հեղեղներից քշվելով՝ աւերում են հին՝ նահապետական ճանապարհն իսկ: Ապացոյց այս խօսքերիս՝ Էրզրումից դէպի Թորթում շինվող ճանապարհը. 4 տարի է, որ շինվում է նա, բայց դեռ Էրզրումի դաշտից այն կողմ չէ անցնում, որովհետև ամեն գարնան՝ շինված կտորները բոլորը քարուքանդ են լինում. շատ բնական է, միթէ կարելի է ճահիճների միջից կարած սիզապատ ցեխով ճանապարհ շինել: Վանից մինչև Ականց (Արճէշ) շինվող ուղին ևս այդ վիճակին է ենթարկված անդադար, իսկ Տրապիզոնից մինչև Էրզրումի ուղին ամեն ձմեռ հազար տեղից փլչում է և անդունդներ է գոյացնում իր երկու կողմը, շատ անգամ տակն անելով խեղճ ճանապարհորդներին և դադարեցնելով անց ու դարձը. հէնց դրա համար է, որ ամառ ժամանակ 30 լիտրը 50—60 ղուրուշով ապրանք տանող ջորեպանները՝ ձմռան 150-ից պակաս չեն տանում և այն էլ շատ անգամ վախվխելով: Ճանապարհների այդ վատ դրութիւնն է պատճառը, որ Թիւրքահայաստանի բոլոր քաղաքներում՝ ձմռան առևտուրը յետին աստիճանի դադարում է, պարէնները մէկին 3 թանգանում են և օրական 5 կոպէկի բան ծախող վաճառականը փառք է տալիս Աստուծուն: Դրանից առաջանում են մեծամեծ թշուառութիւններ—աղքատները շատանում են, սովից կոտորվողներ յաճախ պատահում են, որովհետև միմիայն փող ունեցողները կարողացել են ամռան ժամանակ իրանց ձմեռվայ պաշարը պատրաստել: Այդ աւելի զգալի է լինում մանաւանդ Էրզրումում, որովհետև նրա ամեն ինչը դրսից է գալիս սկսած հացից մինչև գինին:

Ահա այդպիսի ճանապարհների մի ստատիստիկա է, որ տալիս է սալնամէն: Ամենից երկար շինված ճանապարհն է Տրապիզոնից Էրզրում, որը 105 քիլոմէտր երկարութիւն ունի և վերջացել է 1872 թւին: Կիմուշխանից Երզնկայի ճանապարհի երկարութիւնը յայտնի չէ և դեռ ևս կատարելապէս պատրաստ չէ: Տրապիզոնից—Մաչկա գիւղը 20 քիլոմ. (տեղական նշանակութիւն ունի միայն). Սամսոնից Սվազ 62 քիլոմ. (Բաղդադի ճանապարհն է). Կերասոնից—Կարահիսար շարքի՝ 52 քիլոմ. Օրդուից—Համիդիէ գիւղը (Սվազի վիլայէթում) 85 քիլոմ. Ունիայից—Նիքսարա 77 քիլոմ. Տրապիզոնից—Եոմուրի 11 քիլոմ. Տրապիզոնից Պլատանի 14 քիլոմ. Սամսոնից—Չէրշէմբէ և Չէրշէմբէից Թէրմէ՝ 21 քիլոմ. վերջին երեք ճանապարհները տեղական նշանակութիւն ունեն: Բացի դրանից քանի տարի է ի վեր շինում են և մի քանիսների լոկ պլանները միայն գծված են հետևեալ ճանապարհների: Սամսոնից—Բաֆրա 62 քիլոմ. (միայն երկու քիլոմէտր պատրաստ է). Տրիպոլից—Երզնկայ, Օրդուից—Վան և այլն ճանապարհները վաղուց մտադիր են սկըսելու. ասում են, որ այս տարի կը սկսեն: Բացի սրանից ոչ մի այլ շինված ճանապարհի չէք հանդիպի Թիւրքահայաստանում, բացի այն քարուքանդ եղած և անհոգ թողած ճանապարհից, որը շինեց ռուսաց կառավարութիւնը Էրզրումից մինչև ռուսաց սահմանագլուխը պատերազմի ժամանակ:

Այդ բոլորը ի նկատի ունենալով, ասել, թէ Թիւրքահայաստանն ունի բարեբեր հող, ունի շատ արտադրութիւն և դրանից կարող է օգտվել, իմ կարծիքով, բոլորովին իզուր կը լինի, որովհետև միմեանց ամենամօտ քաղաքներն իսկ 3 օրվայ անտանելի ճանապարհ ունեն: Ի՞նչ կը լինի այն գինին, այն պտուղը, որը ամառվայ շոգին կանցնի 16 օրվայ խայտառակ ճանապարհներից՝ ենթարկվելով դեռ ևս ճանապարհի վրա վխտացող կողոպտող քաղցած գինուորների և թալանող քիւրդերի....

Արօ

Նուիրատուութիւնը ամեն ազգի մէջ միշտ եղել է և կարելի է ասել միշտ էլ գոյութիւն կունենայ, քանի որ հասարակութիւնը բաժանւած կը լինի երկու անհաւասար դասակարգի՝—ունևոր դասի և միայն օրական պարէնը դժուարութեամբ հայթայթող ահագին մեծամասնութեան. անտարակոյս մեր մէջ էլ նա գոյութիւն ունի: Նուիրատուութիւն կարելի է անել զանազան պատճառներից ստիպւած, զանազան, այսպէս ասած, մ օ տ ի վ ն ե ր ի ց դրդւած: Ինքն ըստ ինքեան նա չէ բարձրացնում մարդուս. յայտնի բան է, ով հազարներ ունի, նրա համար կոպէկները կարող են և նշանակութիւն չունենալ, ուրեմն մի րուբլի բարեգործական նպատակին զոհելը այդպիսի մարդու կողմից դժուար թէ առանձին հերոսութիւն է. բանը, ի հարկէ, կոպէկներում չէ, այլ այն հոգեկան տրամադրութեան մէջ, որի ազդեցութեան ներքոյ մարդ այս կամ այն գործն է կատարում. այլ խնդիր է, ուրեմն, թէ ինչպէս կամ ինչից է դրդւած մարդ նուիրատուութիւն անում. արդեօք ճարահատւած է անում, սրան նրան հեռանելով, սրան նրան հաճոյանալու նպատակով, թէ նուիրատուութիւնը առաջ է գալիս իբրև ներքին պահանջ այս կամ այն հասարակական գործին նպաստելու, այս կամ այն ուսումնարանին, հասարակական չահերի տեսակէտից մի այլ օգտաւէտ հիմնարկութեանը կամ վերջապէս, մի որոշ հանգամանքներում, մէկ կամ տասնեակ անհատներին օժանդակութիւն հասցնելու, նրանց նիւթապէս ապահովելու նպատակով. թէ առաջին և թէ երկրորդ դէպքում նուիրատուութիւնը ստանում է բոլորովին տարբեր պատկեր և որքան վսեմանում է նա վերջին դէպքում, այնքան ևս նսեմանում է առաջինում:

Պէտք է ուրեմն շնորհակալ լինել յարգելի Ժամհարեան եղբայրներից, որ Լևոն Խոջայեանի առաջարկութիւնը ընդունեցին նրանք սիրով և ուրախութեամբ, ի սրտէ համակրելով այն նպատակին, որին պիտի նպաստէ իր ծառայութեամբ իրանց նուիրած գործիքը,—այն է՝ ճեմարանի աշակերտների մտաւոր զարգացմանը: Հայ կեանքը նուիրատուութեան կարօտ է. հրաւիրում ենք հասարակութեան ուշադրութիւնը, յիշեցնելով մի և նոյն ժամանակ որ ում շատ տուած է, նրանից շատ էլ կը պահանջւի: Ցանեցէք ուրեմն շատ, ցանեցէք առատօրէն և որ գլխաւորն է ցանեցէք սիրով,—և ապա կարելի կը լինի իրաւամբ յուսալ առատ հունձի:

***

ՆԱՄԱԿ ԴՈՒԲԱՅԻՑ

Յուլիսի 27-ին

Վաղվայ օրը խոստանում է բաւական հետաքրքիր լինել դուբայեցիների համար: Վաղը այստեղ պէտք է քննւեն յայտնի աւազակապետ Մաշադի Մեջիտ-Ալակպար-օղլու, նրա եղբօր Ալի-Օսման Հաջի Ալակպար-օղլու և դուբայաբնակ՝ նոյնպէս վերոյիշեալ անձանց հետ գործող Բայրամխան Մամիդ-օղլի գործերը, որոնց վերին աստիճանի հետաքրքրութեամբ սպասում էին դուբայեցիները: Այդ գործերը քննելու համար այսօր այստեղ սպասվում է Թիֆլիսից զինուորական դատարանը:

Թէ որքան գործերում են խառնւած վերոյիշեալ անձինք, թէ որքան եղեռնագործութիւններ են եղել կատարված նրանց ձեռքով,—դժուարանում եմ պատասխանել, բայց կարծում եմ, որ դեռ ամենքը յիշում կը լինեն անցեալ ամառ Մաշադի Մեջիդի և նրա ընկերների ձեռքով կատարված սպանութիւնը՝ Դուբայի մօտ գտնվող Խաչմաղ հայաբնակ գիւղում, որին զոհ գնացին այնտեղի հայ քահանան և նրա մի ինչ որ ազգականը: Մեզ համար նոյնպէս դեռ թարմ է մօտիկ անցեալում Դերբենդի ճանապարհի վրա պօստի կողոպտութեան եղելութիւնը, որը նոյնպէս կատարվեց վերոյիշեալ անձանց ձեռքով:

Թէ այսպէս, թէ այնպէս՝ վաղը Մաշադի-Մեջիդը պէտք է վերջապէս ստանայ իր արած բազմաթիւ չարութիւնների արդար պատիժը: Դա մի անհերքելի փաստ է ամենքի համար, դա յայտնի է և իրան—Մաշադի-Մեջիդին: Այստեղ նկատենք, որ վերջինս ամենևին չէր էլ սպասում, որ բռնելուց յետոյ նրան երեք չորս ամիս դեռ կենդանի կը պահեն: Պատմում են, թէ երբ նրան բռնեցին,—դա կատարվեց Շամախում, որտեղ Մաշադի Մեջիդը չը գիտեմ ինչ ազգականի մօտ հիւր էր գնացել,—նա խնդրեց, որ իր մօտ կանչեն մօլլային՝ «ինչ պէտք է անէք»—հարց առաջարկեցին նրան:—կամենում եմ մահից առաջ, պատասխանեց նա, լսել մի երկու գլուխ ղօրանից: Նա կարծում էր, թէ իրան հէնց այդտեղ պէտք է սպանեն: Վերջերում՝ այստեղ, երբ յանձնում էին նրան նրա մեղադրական թղթերի պատճէնները՝ նա նկատեց. «ինչու է այս ամենը, երբ վերջը պէտք է կախաղան բարձրանենք»: Եւ նա այդ ասեց հանգիստ ձայնով:

Գործը խոստանում է հետաքրքիր լինել: Թէ ինչով կը վերջանայ այդ գործը,—կը գրեմ:

Լ. Մ. Գ.

ՆԱՄԱԿ ԳՕՐԻՍԻՑ

Յուլիսի 28-ին

Մեր ժողովուրդը, երկու տարի շարունակաբար բնութեան պատուհասներից ճգնաժամի մէջ գտնվելով, այժմ, համարձակ կարելի է ասել, արդաբացրած է գտնում իր ապագայ յոյսերը: Հացաբոյսերը առատ հունձ են խոստանում, սրան ևս աւելացնենք այգիների պտղաբերութիւնը, որ նոյնպէս յետ չէ մնում հացի առատութիւնից: Այս տարի խաղողի բերքը չը տեսնւած բան է մեզանում. ամեն տեղ լի հատիկներով ահագին ողկոյզներ են կախված: Բնութեան այդ տեսակ արտադրութիւնը մեր գիւղացիների աչքին երազի նման բան է երևում. նրա խօսակցութիւնը ամբողջապէս այդ հիանալի երազի վրա է դարձած. իւրաքանչիւր գիւղացի մի տեսակ ուրախ սրտով է պատմում իր այս կամ այն արտի և բաղի առատութեան մասին: Մեզանում հունձը համարեա կէս է, կալերը աջողութեամբ կալսում են, փնջաքից (տասն խուրձից) ստացվում է ցորեն երկու սոմար (մօտաւորապէս 4 պուդ):

Տեղս Նորաբացուկ դպրոցի հոգաբարձուները ջանասիրութեամբ աշխատում են այս տարվայ սեպտեմբեր ամսին ուսումնարանը բանալ և դասերը շարունակել: Հայոց լեզուի ուսուցիչ հրաւիրված է Գէորգեան ճեմարանից աւարտած պ. Գ. Տէր-Յովհաննէսեանց:

Արդէն ամսիս 20-ից տեղս գտնվում է նահանգական դատարանի ժամանակաւոր բաժանմունքը: Ամսիս 25-ին ի թիւս այլոց քննվեց երկու պարսիկ՝ Մուրթուզա Քեալբալայ-Նուրի օղլու և Լաթիփ Քեալբալայ-Խանալի օղլու գործերը, որոնք մեղադրվում են աւազակութեան մէջ: Դրանք այն յայտնի չարագործներն են, որոնց նախաձեռնութեամբ կազմված աւազակային երկու խմբերը քարուքանդ արին անցեալ տարի երկու միմեանց սահմանակից Սիսեան և Ղափան մահալները, մէկի ժողովրդից զանազան տեսակ հարկեր վերցնելով, իսկ միւսում բազմաթիւ մարդկանց արիւնները թափելով: Առաջինը ենթարկվեց 12 տարվայ, իսկ միւսը 13 տարվայ և չորս ամսվայ տաժանակիր աշխատանքի: Բացի սրանցից, տաժանակիր աշխատանքի դատապարտվեցան չաները, որոնք մեղադրվում են բացառապէս սպանութեան մէջ: Ժամանակաւոր բաժանմունքը կը մնայ Գօրիսում. մինչև առաջիկայ ամսի 1-ը այդ ժամանակամիջոցում կը քննվեն շատ յանցաւորների գործեր, որոնցով լի է մեր տեղական բանտը:

***

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մեզ հաղորդում են.—մենք ցաւում ենք, որ ստիպված ենք լսել այն տեսակ լուրեր,—թէ Թիֆլիսի Թեմի դպրոցներից այս տարի ընդհանրապէս հեռանում են փոքր ի շատէ օրինաւոր ուսուցիչները և վարժուհիները:

—

Լսում ենք, որ ծերունի Միքայէլ Պատկանեան ծանր հիւանդ է և գտնվում է երկու հայ բժիշկների խնամատարութեան տակ: Որպէս յայտնի է, պ. Պատկանեան քառասնական և յիսնական թւականների հայ նշանաւոր գործիչներից մէկն է:

—

Լսում ենք, որ Երևանի նահանգում գիւղատնտեսական դպրոցներ հիմնելիս, ամենից առաջ այդպիսի դպրոց պիտի հիմնվի Դավալու մեծ գիւղում:

—

Թիֆլիսի «Սեմէյնի» կոչված այգիում տրվող ռուսերէն օպերետները բաւական բազմութիւն են գրաւում: Թիֆլիսի վերջին օրերի անտանելի շոգը մարդկանց քշում է դէպի այգիները և ուրիշ այգիների հետ միասին «Սեմէյնի» այգին էլ բաւական յաճախողներ ունի: Տարաբաղդութիւն է, ի հարկէ, որ այդ այգիներում մեծ մասամբ ժողովրդի միակ զուարճութիւնը—գարեջուրը և արբեցողութիւնն է:

—

Երևանից մեզ գրում են, որ այնտեղի ինտելիգենտ երիտասարդութեան շրջաններում տիրում է մի տեսակ յոգնածութիւն և անտարբերութիւն, որը կատարեալ պախարակման է արժանի, քանի որ Երևանը իր ամբողջ շրջականերով կարօտ է ինտելիգենտ ոյժերի եռանդուն գործունէութեան:

—

Մեզ դիմում են հարցնելով, թէ ճիշդ է արդեօք այն լուրը, որ իբրև թէ Խրիմեան հայրիկը պէտք է սեպտեմբերին Էջմիածին գայ՝ մեռօնօրհնութեանը ներկայ լինելու: Հաստատապէս չենք կարող այդ հարցին պատասխան տալ. այսքանը միայն գիտենք, որ Հայրիկը վաղուց ի վեր ցանկութիւն ունի դէթ առժամանակ դուրս գալու Կ. Պօլսից, բայց այդ նրան չէ աջողվում:

—

Մեզ հաղորդում են Երևանից, որ պ. Արամ Մելեան, որը ուսուցչական պաշտօն էր վարում թեմական դպրանոցում, քահանայ պիտի ձեռնադրվի այս օրերս և պիտի ստանձնի Երևանի թեմի հայոց դպրոցների թեմական տեսչի պաշտօնը:

—

Տեղական ռուս լրագիրները հաղորդում են, որ չորեքշաբթի, օգոստոսի 1-ին, Թիֆլիսից անդրկովկասեան երկաթուղով ճանապարհ ընկաւ պետական կալուածների մինիստրութեան խորհրդի անդամ Արնօլդ: Առաջ պ. Արնօլդ կայցելէ Գօրի, ապա այնտեղից կերթայ Բօրժոմ և Աբասթուման և ապա Քութայիս: Ճանապարհին պ. Արնօլդ կը ծանօթանայ մեր անտառների դրութեան և մեր անտառապահութեան հետ:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Կ. Պօլսից գրում են, որ տաճկանութիւնը անցագրեր չէ տալիս այն հայերին, որոնք ուզում են կամ արտասահման, կամ գաւառները գնալ:

—Գերմանական պահպանողական մամուլը նորից սկսել է խիստ յարձակումներ գործել Գերմանիայի սօցիալ-դեմօկրատ կուսակցութեան և նրա գործունէութեան դէմ:

—Պարիզից գրում են, որ անդամահատ-բժիշկների պատուին տուած բանկէտի ժամանակ կօնգրէսի անդամները կենաց առաջարկեցին բոլոր քաղաքակիրթ ազգերի դաշնակցութեան համար:

—Լօնդօնում այս օրերս տեղի ունեցած մինիստրական մի բանկէտի ժամանակ լորդ Սօլսբրի յայտնեց, որ Եւրոպայի տրամադրութիւնը այժմ կատարելապէս խաղաղասիրական է, և որ խաղաղութիւնը վտանգի մէջ չէ: Երանի, որ հաւատայ, կաւելացնենք մենք:

—Ջիդդում օգոստոսի 5-ին հիւանդացել են խօլերայով ուխտաւորներից 5 հոգի, որոնք վերադառնում էին Մեկկայից: Կարմիր ծովի բոլոր նաւահանգիստներում 15 օրվայ խիստ կարանտին է նշանակված Արաբիայից բերվող մթերքների համար: Եգիպտոս վերադարձող ուխտաւորները խիստ բժշկական քննութեան են ենթարկվում: Եգիպտական մինիստրների խորհրդի կարգադրութեամբ օգոստոսի 4-ին սանիտարական մասնախումբ է կազմված, 12 անդամներից բաղկացած: Մեծ տօնավաճառը, որ պիտի տեղի ունենար Տանտում, վերացված է:

—Կ. Պօլսից մայրաքաղաքի լրագիրներին հեռագրում են, որ լուր է տարածված մեծ վէզիր Կեամիլ-փաշայի հրաժարականի մասին:

—Նատալիա թագուհին օգոստոսի 15-ին կերթայ Բադէն:

—Նախկին Միլան թագաւորը յանձնեց պետական խորհրդին թագուհի Նատալիայի հետ իր ապահարզանի գործը:

—Սերբիական մամուլը պահանջում է, որ մաքսային պատերազմ յայտնվի Աւստրո-Ունգարիային:

—Մադրիդից ստացված տեղեկութիւնների համեմատ, սպանիական կօրտէսները կը փակվեն երևի այս տարվայ դեկտեմբեր ամսին: Դրանից յետոյ պարլամենտական նոր ընտրութիւններ կը կատարվեն ընդհանուր ձայնատւութեան սկզբունքի հիման վրա:

—Բուլանժեան կուսակցութեան ամենաազդեցիկ անդամներից մէկը, պատգամաւոր և նախկին սենատոր Նակէ իր քաղաքական դերը վերջացրած է համարում: Պարիզի լրագիրները հաղորդում են, որ նա վճռել է հրաժարվել պատգամաւորական կոչումից և նուիրվել բացառապէս գինամիտային գործարանի կառավարութեանը:

—Տօկիօից «Köln Zeit» լրագրին հեռագրում են. «Առաջին եապօնական պարլամենտի ընտրութիւնները հանգիստ կերպով կատարվեցան: Ընտրութիւնների հետևանքները կերևան միայն պարլամենտը բացվելուց յետոյ»:

—«Моск. Вѣд.» լրագրի Թեհրանի թղթակիցը գրում է թէ որպէս անգլիացիները սկսեցին օգուտ քաղել իրանց տրված իրաւունքներից Պարսկաստանում. նրանք զանազան տեղերում շօսէի ճանապարհներ են անցկացնում, կոմիսիօներական տներ են հիմնում, Րէյտէրի հիմնած բանկը ծաղկում է և այլն: Թէ որպիսի վստահութեան են արժանացել բարօն Րէյտէրի առևտրական ընդունակութիւնները պարսից կառավարութեան կողմից, կարելի է դատել նրանից, որ իբր թէ Րէյտէրին և ընկ. առաջին մինիստրը, Էմին Սուլթան, վճռեց զիջանել դրամահատութեան կապալը, որը մինչև այսօր գտնվում է պարսիկ առաջին հարուստ և Մահմուդ-Աբադեան երկաթուղու կառուցանող Էմին-օզ-Զարբի ձեռքում: Հասկանալի է, որ առաջին մինիստրի այդ որոշումը էժան չէ նստած, բայց չէ՞ որ ձրի ոչինչ չէ կատարվում այս աշխարհում: Թղթակիցն աւելացնում է, որ այժմ համարեա հաստատապէս կարելի է ասել, որ Պարսկաստանը մշտական կախումն կունենայ Անգլիայից թէ առևտրական, թէ ֆինանսական և թէ ամենայն կողմից:

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Էլեկտրական վագօնները Ամերիկայում բոլորովին գործածութիւնից դուրս են գցում ձիաքաշը: Բօստօնի ձիաքաշի մի ընկերութիւն այս օրերս վաճառեց իր բոլոր ձիերը, յայտնելով որ մի միլիօն դոլլարի խնայողութիւն արած կը լինէր, եթէ այդ բանը մի տարի առաջ արած լինէր:

*
* *

Մագդեբուրգի դատարանը նորերս բժիշկ Կօկին դատապարտեց մի տարվայ բանտարկութեան՝ «մարդասպանութեան» համար: Բժշկի յանցանքն այն է եղել, որ նա դիֆտերիտով հիւանդին բժշկում էր ստամոքսային ցաւերից, և դրա հետևանքն այն եղաւ, որ հիւանդը մեռաւ.... Այդպիսի «մարդասպան» բժիշկներ, պէտք է աւելացնել, հարիւրներով կան ամեն տեղ:

*
* *

Գիւբների ձեռքով նորերս հրատարակած ստատիստիկական տեղեկութիւնների համեմատ, Եւրոպայի ազգաբնակութիւնը դաւանութիւնների կողմից բաժանվում է հետևեալ կերպով. կաթօլիկները՝ հայերի և ունիաթների հետ միասին, որոնք պապի գլխաւորութիւնն են ընդունում, հաշւում են մօտ 156 միլիօն. հին-կաթօլիկներ—140,000. աւետարանականներ—73 միլիօնից աւելի. բողոքական զիսիդենտներ (տիրապետող կրօնը չընդունողներ) մօտ $2\frac{1}{2}$ միլիօն. մեթօդիստներ $3\frac{1}{2}$ միլիօն. ունիթարիաններ 120,000. յոյն-ռուսական ուղղափառ դաւանութեան պատկանողներ $81\frac{1}{2}$ միլիօն. հրէաներ մօտ 6 միլիօն. մահմետականներ մօտ $6\frac{1}{2}$ միլիօն. ոչ մի դաւանութեան չը պատկանողներ 447,000. Ամբողջ երկրագնտիս վրա քրիստոնեաները հաշւում են 451 միլիօն. հրէաներ 8 միլիօն. մահմետականներ 171 միլիօն. հեթանոսներ 859 միլիօն. դրանց թւում են Բրամայի երկրպագուներ 138 միլիօն և Բուդդայականներ 486 միլիօն:

*
* *

Պապի փոխ-յաջորդը Ուգանդիում, հայր Օգուար, որը նորերս Լօնդօնից ճանապարհորդեց դէպի Ուգանդի, հետաքրքիր տեղեկութիւններ է հաղորդում մարդակերների ցեղերի մասին, որոնք ստրուկների վրա նոյնպէս են նայում, որպէս մեզ մօտ նայում են մորթվելու զրաստի վրա: «Մարդկային միսը—ասում է հայր Օգուար, մարդակերների համար սովորական կերակուրն է: Օր չէ անցնում, որ մէկ կամ միւս գիւղում չը մորթեն որ և է ստրուկ խնջոյքի մսի համար: Փառասիրութիւնը մարդակերների մէջ նոյնպիսի մեծ դեր է խաղում, որպէս և ամբողջ աշխարհում: Ցեղապետներն աշխատում են գերազանցել միմեանց իրանց այն ստրուկների քանակութեամբ, որոնք ուտվում են նրանց խնջոյքներում: Այդ վայրենիների համար ոչ մի ճաշ չէ կարող համեմատվել մարդու մսից պատրաստված լաւ ճաշի հետ: Նրանք շատ բնական են համարում մարդու միս ուտելը և նրան աղնիւ կերակուր են համարում, այն ինչ կենդանիների միսը նրանց մօտ անազնիւ կերակուր է համարվում:

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 2 օգոստոսի: Նեվայի ափին գտնվող «Տօրնտօն» ընկերութեան մահուդէ գոր-

ծարանում երէկ հրդեհ ընկաւ։ Կրակը վեցյարկանի գործարանի մի մասումն էր, որտեղ պատրաստի ապրանքն պահեստն է։ Այրվել են թէ բոլոր յարկերը և թէ տանիքը։ Վնասը հասնում է մի միլիոն րուբլու։ Գործարանը ապահոված է մի քանի ընկերութիւններում։—«Новое Время» հաղորդում է, որ ֆինանսների մինիստրը Պետերբուրգից կուղեւորվի ոչ ուշ քան օգոստոսի 15-ը և նախ նա կը գնայ Նիժնի-Նովգորոդի տօնավաճառը։—Մի և նոյն լրագիրը հաղորդում է, որ Մոսկվայի և Պետերբուրգի մի քանի գումարտակերի կողմից հաստատութեան է առաջարկված «Ռուս-Եապօնական առևտրական ընկերութեան» կանոնադրութեան նախագիծը։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 3 օգոստոսի։ «С. Пет. Вѣд.» լրագիրը լսել է, որ նախագծվում է ֆինանսների մինիստրի խորհրդին կից հիմնել մի առանձին մասնաժողով արտաքին առևտրի գործերի վերաբերեալ արևմտա-եւրօպական և արևելեան պետութիւնների հետ առևտրական յարաբերութիւններ զարգացնելու նպատակով։ Մասնաժողովը կը բաղկանայ ընդհանուր հիւպատոսներից, առևտրի և մանուֆակտուրայի մասնաժողովների ներկայացուցիչներից, բօրսայի մասնաժողովներից և ամենագլխաւոր գիւղատնտեսական ընկերութիւններից։ Նշանաւոր հարցերի ժամանակ կը հրաւիրվին և տեղեակ անձինք։

ԲԵՐԼԻՆ, 3 օգոստոսի։ Կայսրը, կայսերական կանցլէրի և սվիտայի ուրիշ անձերի ուղեկցութեամբ, ճանապարհ ընկաւ այսօր կէս $2^1/_4$ ժամին կէօրից յետոյ, որտեղից ուղևորվեց Ռուսաստան։

ԿԻԼ, 3 օգոստոսի։ «Hohenzollern» նաւով Վիլհէլմ կայսրը և նրա սվիտան երէկ 10 ժամին ճանապարհ ընկան ծովով։

ՏԵՂԵԿԱՑՈՅՑ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

փոստային գնացքը ուղևորվում է

ԹԻՖԼԻՍԻՑ դէպի Բաթում . .	8 ժ.	40 ր.	առաւ.
ԲԱԹՈՒՄԻՑ գալիս է Թիֆլիս .	11 »	8 »	երեկ.
ԹԻՖԼԻՍԻՑ դէպի Բագու . . .	12 »	8 »	երեկ.
ԲԱԳՈՒԻՑ գալիս է Թիֆլիս . .	7 »	40 »	առաւ.

Ապրանքա-ճանապարհորդական գնացքը

ԹԻՖԼԻՍԻՑ դէպի Բաթում . .	3 ժ.	10 ր.	ցերեկ.
ԲԱԹՈՒՄԻՑ գալիս է Թիֆլիս. .	8 »	» »	առաւ.
ԹԻՖԼԻՍԻՑ դէպի Գանձակ . .	9 »	45 »	առաւ.
ԳԱՆՁԱԿԻՑ գալիս է Թիֆլիս .	8 »	20 »	եկեկ.

—

ՌՈՒՍԱՑ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՇՈԳԵՆԱՒԵՐ

Ամառնային երթևեկութիւն

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ օրերը, երեկոյեան 4 ժամին, շոգենաւը Բաթումից ուղևորվում է Օդէսա՝ Սուխումի և Նովօրօսիյսկի վրայով։

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ օրերը, երեկոյեան 4 ժամին, ուղղակի բէյսով, Նովօրօսիյսկի վրայով։

ՇԱԲԱԹ օրերը, 8 ժամին երեկոյեան, շրջական բէյսով, բոլոր նաւահանգիստների վրայով։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ օրերը, 7 ժամին երեկոյեան, արտասահմանեան բէյսով դէպի Կ. Պոլիս։

Խմբագիր-հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Ց Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն Ն Ե Ր

ՌՈՒՍԱՑ ԿՈՄԻԿԱԿԱՆ ՕՊԵՐԱՅԻ ԹԱՏՐՈՆ

ՆԱԽԿԻՆ ՍԷՄԷՅՆԻ ԱՅԳԻՆ

Երեքշաբթի, օգոստոսի 7-ին, օր. Վարդուհի, մասնակցութեամբ տ. Շամիրամի, պ.պ. Միրաղեանի, Մուրադեանի, Պարոն-Սարգսեանի, Կարինեանի և ուրիշների, կը ներկայացնէ՝ „ԼՈՅՍ և ԽԱՒԱՐ", կոմ. 4 արարուածով, Թարգմ. ռուսերէնից։

Սկիզբն է 9 ժամին։ Տեղերի գինն էժանացրած է։

ՆՈՐԻՆ ՍՐԲԱԶՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՄԻՍ ԱՌԱՋՆՈՐԴԻ տնօրէնութեան համաձայն, սրանով երրորդ և վերջին անգամ հրաւիրում եմ ս. Կարապետ եկեղեցու մեծապատիւ ծխական ժողովրդին շնորհ բերել կիրակի, օգոստոսի 5-ին, առաւօտեան ժամը 11-ին, ս. Կարապետ եկեղեցու տղայոց դպրոցի դահլիճը մասնակցելու հոգաբարձական ընտրութեան համար ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐՆԵՐԻ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆԸ։

Վերատեսուչ բարեկարգութեան եկեղեցեաց հայոց Հաւլաբարի՝ Աշոտ քահանայ Թէմուրազեանց 1—1

Այս օրերս լոյս տեսաւ

ՄՈՍԿՎԱՅՈՒՄ

Երկրորդ տպագրութեամբ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՓԱՌՔԸ

կոչված հայոց թագաւորների պատկերների ժողովածուն։

Գինն է 1 րուբլի։ Դիմել ՄՈՍԿՎԱ, հայոց եկեղեցի, Յովհաննէս ՓԱՆՈՍՈՎԻՆ, իսկ տօնավաճառի ժամանակ՝ Նիժնի-Նովգորոդ։ 6—10

ԱՌԱՋԱՐԿՈՒՄ ԵՄ պ. պ. սիրողներին լաւ

ԾԽԱԽՈՏ

և

ՊԱՊԻՐՈՍՆԵՐ

իմ գործարանից, որը վաղուց վայելում է հասարակութեան ուշադրութիւնը։

Պ Ա Տ Ո Ւ Է Ր Ն Ե Ր Ը

ճշգութեամբ, խստութեամբ և գործ ածողների ճաշակով են կատարվում։

—

Մագազինում կարելի է գտնել ծխելու համար ամենալաւ գործիքներ և նիւթեր։

ԾԽԱԽՈՏԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆ

Ն. Յ. ԲՈԶԱՐՋԵԱՆՑԻ

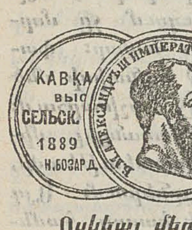

Ոսկեայ մեդալ

Գործարանը. Գուդովիչ փողոցում, Սօլոլակում, սեփական տանը։

Մագազինը Դվորցովայա փողոցում, կալուածական բանկի տանը։

Ոսկեայ մեդալ

Ուշադրութիւնն եմ հրաւիրում մասնաւորապէս մագազինում եղած ԹԻՒՐՔԱՑ և ՏԵՂԱԿԱՆ ամենալաւ յատկութեան և զանազան տեսակի թարմ ծխախոտի մեծ քանակութեան վրա։

—

Օտարերկրեայ պատուէրները կատարվում են անմիջապէս։

Մեծ քանակութեամբ առնողներին անվում է զիջում, պայմանին համեմատ։

8—10 (շ.)

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

MESSAGERIES MARITIMES

(ՄԵՍԱԺԵՐԻ ՄԱՐԻՏԻՄ)

կանոնաւոր և ուղղակի երթևեկութիւն ԼՕՆԴՕՆԻ և ԲԱԹՈՒՄԻ մէջ և փոխադարձ

Ուրբաթ, 10/22-ին օգոստոսի դուրս կը գնայ ԲԱԹՈՒՄԻՑ TAMISE (ՏԱՄԻՍ) շոգենաւը, նաւապետ CHARVAG (ՇԱՐՎԱԳ) դէպի Կ. Պոլիս, Մարսէլ, Հավր և Լոնդօն, մտնելով և միջանկեալ նաւահանգստները։

Ագէնտները՝ ԲԱԹՈՒՄՈՒՄ պ. Դ. ԷՍՍԷՆԺԷՐ, ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ՝ ԳԷՈՐԳ ՀԵՁՈՒԲԵԱՆ ՀԵՁՈՒԲԵԱՆՑ, իսկ ԲԱԳՈՒԻ մէջ ԳՕԼԴԼՈՒՍՏ։ 2—2

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ

Ե Ր Կ Ո Ւ Ս Ե Ռ Ի Ա Ն Ձ Ա Ն Ց Հ Ա Մ Ա Ր

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Առևտրական կուրսերի նպատակն է՝ մասնագիտական առևտրական կրթութիւն տալ երկու սեռի անձանց և պատրաստել գործնական ճանապարհով հմուտ հաշուապահներ։ Աւարտողները ստանում են ատեստատներ։

Աւանդելի առարկայք սոքա են՝ 1) Առևտրական Տնտեսութիւն, 2) Առևտրական Թուաբանութիւն, 3) Հաշուապահութիւն (պարզ, կրկնակի և բանկային), 4) Թուաբանութիւն համրիչի վրա, 5) Առևտրական Թղթակցութիւն, 6) Առևտրական և մուրհակի կանոնադրութիւն և 7) գեղագրութիւն։

Ուսումը սկսվելու է սեպտեմբերի 15-ից, ընդունելութիւնները սեպտեմբերի 1-ից, ամենայն օր, երեկոյեան 4-ից մինչև 8 ժամը, կուրսեր հիմնողի բնակարանում, Սօլօլակում, Աղէքսանդր Փրիդոնովի տանը, № 9 Սերգիեվսկայա և Նագօրնայա փողոցների անկիւնում, գեղատան դիմաց։ Ծրագիրը ու կանոնները կարելի է ստանալ ՁՐԻԱԲԻՍ եղբ. Ծովիանօվների բանկային գրասենեակում և կուրսեր հիմնողի բնակարանում։ Օտարաքաղաքացիք դիմում են կուրսերի հիմնողին.—въ Тифлисъ, С. П. Мануэльянцу.

3—12 (Ս. Շ.)

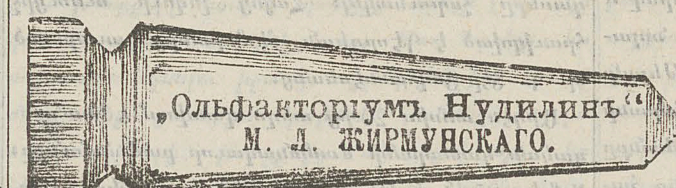

ՄԻՋՈՑ ԽԱՐԲՈՒԽԻ ԴԷՄ

բժշկական դէպարտամէնտից թոյլատրված

ՕԼՖԱԿՏՕՐԻՈՒՄ ՆՈՒԴԻ ԼԻՆ

Մ. Լ. ԺԻՐՄՈՒՆՍԿՈՒ

ծախվում է 40 կոպէկով

Դեղագործական Ապրանքների վաճառման Կովկասեան Ընկերութեան մէջ Թիֆլիսում։

19—52 (Շ.)

ВЫСОЧАЙШЕ УТВЕРЖДЕННОЕ

ТОВАРИЩЕСТВО

МЕХАНИЧЕСКАГО И ЧУГУННО-ЛИТЕЙНАГО ЗАВОДА

БЕЛЛИНО-ФЕНДЕРИХЪ

ВЪ ОДЕССѢ.

Складъ и производство сельско-хозяйственныхъ и заводскихъ машинъ и орудій, какъ-то:

Постоянныхъ паровыхъ машинъ и котловъ разныхъ системъ и силъ, Мукомольныхъ мельницъ и всякаго рода принадлежностей къ нимъ. Щеретовокъ, вальцовыхъ поставовъ крупосѣекъ, буратовъ и всякихъ другихъ мельничныхъ машинъ системы Г. Даверіо. Лѣсопильныхъ станковъ съ пилами. Конныхъ молотилокъ, и приводовъ, вѣялокъ, соломорѣзокъ, кукурузныхъ молотилокъ—ручныхъ, конныхъ и паровыхъ Прессовъ для винограда и сѣна. Маслобоекъ, брандспойтовъ и пасовъ. Конныхъ грабель «Голинсвортъ».

Производство котельныхъ работъ и отливка изъ чугуна и мѣди.

Выполненіе всякаго рода заказовъ для паровыхъ вальцовыхъ мельницъ, винокуренныхъ, пивоваренныхъ, сахарныхъ и другихъ заводовъ, вагоны для конножелѣзныхъ дорогъ.

Складъ локомобилей, паровыхъ молотилокъ, конныхъ молотилокъ со штифтовыми барабанами и конныхъ приводовъ извѣстной фирмы Клейтонъ и Шутлівортъ въ Линкольнѣ, и Вѣнѣ.

Главный складъ жатвенныхъ машинъ и косилокъ «Желѣзная рама» и «Континенталь» Джонстона.

Единственный складъ вальцовыхъ станковъ Г. ДАВЕРІО въ Цюрихѣ.

Заводъ имѣетъ свой собственный эллингъ для постройки пассажирскихъ и буксирныхъ пароходовъ, паровыхъ катеровъ, баржъ и проч. и принимаетъ заказы на поднятіе на эллингъ судовъ для исправленія или окраски подводныхъ частей и ихъ корпусовъ.

Агентъ въ Ростовѣ н|Д. Г. Я. Золотухинъ, Николаевскій пер. д. Арт. Яблокова, противъ Реальнаго училища кв. № 8.

22—100 (Ա. շ.)

Дозволено цензурою, Тифлисъ 3 Августа 1890 г. Типографія Канцеляріи Главнонач. Гражд. час. на Кавк., Лорисъ-Меликовск. ул. д. каз.